

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ ВА
ЎРТА МАХСУС
ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ**

ГУЛИСТОН ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ

Педагогика факультети

Педагогика ва психология кафедраси

Р Е Ф Е Р А Т

Мавзу: *Ўқитувчи ва ўқувчи ўртасидаги мулоқот.*

Бажарувчи: 27-14 Аралов Сарвар

Қабул қилувчи: Нурумбекова Ё

Гулистон

Мавзу. Ўқитувчи ва ўқувчи ўртасидаги мулоқот.

Режа:

1. *Дарсда ва дарсдан ташқари вақтда ўқитувчининг мулоқоти.*
2. *Ўқитувчининг ўқувчи билан бўлган мулоқотида ишонтириш ва таъсир этиш усулларида фойдаланиш.*
3. *Ўқитувчининг бошқариш усуллари.*
4. *Илмий-педагогик адабиётларда берилган мулоқот турлари.*

Хулоса.

Ўқитувчи ҳар томонлама болаларга намуна бўлиши керак. У аввало хулқида ширин сўз хуллас ўз касбининг моҳир устаси бўлиши зарур. Ўқитувчи қанчалик болаларга ғамхўр ва илиқлик билан муносабатда бўлса, болаларда ҳам ўқитувчига нисбатан ҳурмат меҳрибонлик ғамхўрлик ҳислари пайдо бўлади. Ўқитувчи нафақат болаларга бўлган муносабати ва ўзини тутиши билан ўрнак бўлмоғи балки, у ўзининг ташқи кўриниши, маданияти билан намуна бўлиши керак. У ҳар доим озода, эстетик дид билан кийиниши лозим. Болалар эътиборини ортиқча нарсаларга жалб этмаслиги керакки, унинг юриш-туришидан, маданияти, дид билан нафис кийинишидан ўқитувчи эканлиги билиниб турсин.

Бу эса ўқувчининг ўқитувчисида муҳим роль ўйнайди. Ўқитувчи учун ҳаддан ташқари кўп бўяниш, тақинчоқлар тақиш ҳам ташқи кўринишдаги камчиликлардир. Ўқитувчи ўзига ўта талабчан бўлиши, ўз ҳатти-ҳаракатини назорат қила олиши керак.

Ўқувчиларга муомала қилиш педагогларнинг ўз тарбияланувчилари билан мулоқот олиб бориш маҳоратини тақоза этади. Биз учун эса сўзлашишни билиши лозим. Сўзлашишни мулоқот олиб боришни доимо ўрганиб бориш лозим. У дарсни самарали олиб боришни, сўзлашишни билиши, суҳбат, маъруза, ҳикоя қилиш каби усуллардан фойдаланиши, умуман бутун таълим-тарбия жараёнида ўқувчилар билан мулоқотни йўлга қўя олиши лозим.

Мулоқот юнонча сўз сўзлашув, суҳбатлашув, шахслараро суҳбат ва фикр олишув, оғзаки нутқ шакли икки ёки ундан ортиқ шахсларнинг сўзлашувидир. Ўқитувчи ва ўқувчи ўртасидаги мулоқотнинг бўлиши учун, ўқитувчида етарли даражада қобилиятга эга бўлиши лозим ва ўз-ўзига қуйидаги саволларни бериши ва унга жавоб беришга ҳаракат қилиши керак.

Нимага ўргатиш, кимни ўргатиш, қандай ўргатиш?

Нимага ўргатиш:

а) *илм-фандаги янгиликларни англаш, янги фан терминларини тушуниш, ўқув предмети тўлиқ ўзлаштириш.*

б) *малака, кўникма ва қобилиятни шакллантириш.*

в) *ўқув предметлари ўртасидаги боғлиқликларни амалга ошириш.*

г) *ўқув мазмунини тушунарли тизим асосида олиб бориш.*

Кимни ўргатиш:

а) *ўқувчиларнинг баъзи психик хусусиятларини (эслаб қолиш, нутқи, фикрлаш) ҳамда уларни қай даражада, ўқимишли, тарбияли эканлигини аниқлаш.*

б) *ўқувчиларни бир даражадан иккинчи даражага ўтишида қийинчиликларини олдиндан аниқлаш:*

в) *ўқув-тарбия жараёнини ташкил этишида болаларнинг далиллари, фикрларини ҳисобга олиш:*

г) *ўқувчилардаги турли психик ўзгаришлар ва ривожланишини ҳисобга олиб ўз педагогик меҳнатини ташкил этиш:*

д) *иқтидорли ўқувчилар билан ҳам ишлаш яқка ҳолдаги ишни ташкил этиш.*

қандай ўргатиш:

а) иш жараёнида ишлатиладиган куч ва кетадиган вақтни ҳисобга олган ҳолда ўқитиш ва тарбиялашнинг турли усуллари мажмуини ишлатиш.

Педагогик таъсир кўрсатишнинг асосий усуллари, бу талаб, истиқбол, рағбатлантириш ва жазолаш, жамоатчиликда услуб бўлиб таълим-тарбия жараёнида педагогнинг тарбияланувчига шахсий муносабатнинг намоён бўлиши йўли билан ёки бу ҳатти-ҳаракатларни рағбатлантириш ёки тўхатилишини таъминлайди.

Истиқбол таъсир кўрсатишнинг жуда таъсирчан усули бўлиб, у болаларнинг ҳатти-ҳаракатларини рағбатлантиришлари, улар олдига қўйилган мақсадлар, уларнинг шахсий интилишлари қизиқишларига айланади.

Рағбатлантириш ва жазолаш-ўқувчиларнинг хулқ-атворида тузатиш киритишни яъни фойдали ҳатти-ҳаракатларни қўшимча рағбатлантиришни ва тарбияланувчиларнинг номаъқул ҳатти-ҳаракатларини тўхтатишни таъминлайди. Талаб педагогик таъсир кўрсатишнинг бошланғич усули бўлиб, тарбияланувчиларда ўзига нисбатан масъулият ва талабчанликни ривожлантиришда алоҳида вазифани бажаради. Ўзаро фикр алмашиш билан таъсир кўрсатиш воситаларини ишонтириш, таъсир қилиш, ўзаро фикр алмашиш билан таъсир қилиш.

Ишонтириш педагогик таъсир кўрсатиш усули сифатида дарсларда ўқув ахбороти ижодий суҳбатлар, мунозаралар шаклида қўлланилади. Тарбиявий мунозаралар гуруҳий ва якка суҳбатлар, мунозаралар сиёсий ахборотлар шаклида қўлланилади. Таъсир қилдириш киши психикасига назоратсиз кириб, унинг фаолиятида ҳатти-ҳаракатлар, сабаблар, интилишлар билан амалга оширилади. Таъсир қилиш шундай бир психик таъсир кўрсатиш, киши уни онгининг етарли назоратсиз идрок этиш.

а) педагогик вазиятларни таққослаш ва умумлаштириш усуллари қўйиш.

б) ўқувчиларни якка индивидуал ҳолда муносабатда бўлиш, уларнинг мустақил ишларини таъминлаш этиш.

Ўқитувчи ўқувчилар билан бўладиган мулоқотида қуйидаги малакаларни эгаллаган бўлиши лозим: ташқи қиёфани назорат қилиш, нутқни эгаллаш, педагогик муносабат маданиятини эгаллаш, ташкилотчилик маҳоратини, ўқув-тарбия жараёнини бошқариш услубларини эгаллаш.

- 1) Авторитар услуб.
- 2) Демократик услуб.
- 3) Либерал услуб.

1. Авторитар услуб.

Ўзи якка ҳолда гуруҳ фаолиятининг йўналишини белгилайди.

Ўзи кўрсатма буйруқ беради.

Жавобгарликни ўз бўйнига олади.

Сўзсиз бўйсинишни даво этади.

қаттиқ интизомни талаб этади.

Айтилган нарсанинг тўлиқ бажарилишини талаб этади.

Гап қайтаргани, гап ўргатгани ёқтирмайди.

Айтган ташаккури ҳам буйруқдек чиқади.

Сўзлари қаттиқ ва қўпол. Бирон-бир масалани тушунтирмайдилар, лекин талаб этади. Мулоқотга киришишнинг асосий шакллари: буйруқ, кўрсатма бериш. қўлланма билан ишлаш. Ҳайфсан эълон қилиш.

Муомалада қўпол. Дағал. Дўқ-пўписали, мажбур этиш, кўрқитиш, чўчитиш орқали киришади.

Авторитар услубнинг ижобий томони фавқулодда вазиятлар ишлатилиши (ёнғинда, сув тошқинида) муносабатнинг бу услубда бажарилиши атрофдагилар учун қийин ва оғир аҳвол.

1. Демократик услуб.

Коллектив фикрига таяниб иш олиб бориш. Коллектив фикрини ташаббусини мақуллайди, ривожлантиради, бошқалар фикрига ҳурмат билан қарайди. Бошқалар фикрини ўзиники қилиб олади. Мулоқотга киришишнинг асосий шакллари, илтимос, маслаҳат бериш, самимий муомала.

2. Либерал услуб.

Ташаббуссиз жамоа ишга аралашмайди. Ҳамма масалаларга юзаки қараб чиқади. Ўзининг фикри йўқ. Жавобгарликдан ўзини четга олади. Иш натижаси билан қизиқмайди. Болаларга эътиборсиз беғам қарайди. Ўз ишига совуққон бўлиб қарайди.

Илмий педагогик адабиётларда қуйидаги муносабат турлари кўрсатилган.

Ҳамкорликдаги муносабат.

Дўстона муносабат.

Оралиқдаги муносабат.

қўрқув орқали муносабат.

Устин орқали муносабат

Носамимий муносабат.

Бекорчи муносабат.

Диолог ва монолог.

Фойдаланилган адабиётлар.

1. Н.И.Ильин. Муомала санъати. Пед.изланиш. И.П. Бажанова. Т. Ўқитувчи 1990 йил.
2. Ижодкор ўқитувчилар изидан. Т. 1989 й.
3. Аждодлар ўғити. Хикматлар, ҳикоялар. Тошкент. Чўлпон нашриёти. 1991 й.
4. Кайковус. қобуснома. Тошкент. Ўқитувчи нашриёти. 1973 й.
5. Муомала тренинги. Тошкент 1994 й.